

Dnr 20240212-3



Hörselskadades Riksförbund
Box 1068, 164 25 Kista
besök: Isafjordsgatan 30B, Kista
tel: +46 (0)8-457 55 00
e-post: hrf@hrf.se
www.hrf.se • www.hörsellinjen.se

2024-05-08

Till
Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
SoU 2023:95

Yttrande över betänkandet "Uppföljning för utveckling" (SoU 2023:95)

Hörselskadades Riksförbund (HRF) är hörselskadades egen intresseorganisation. En ideell, partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse för alla med hörselnedsättning, tinnitus, ljudöverkänslighet och Menières sjukdom. Vi är också till för föräldrar till hörselskadade barn och andra närstående.

Sammanfattning

Hörselskadades Riksförbund, HRF, välkomnar utredningens förslag, som syftar till att skapa förutsättningar för insamling av statistik när det gäller elever med funktionsnedsättning. Det finns omkring 10 000 elever med en påtaglig hörselnedsättning. Insamling av statistik är nödvändigt för att stärka kunskapen och öka möjligheterna för skolhuvudmännen att ge hörselskadade en likvärdig utbildning.

HRF ser positivt på att ett standardiserat självskattningsmått används för att identifiera olika grupper av elever med funktionsnedsättning. Dock anser vi att den frågeställning som används för att identifiera elever med hörselnedsättning behöver utformas på ett annat sätt än i förslaget, för att den statistik som samlas in ska vara tillförlitlig och spegla det verkliga antalet hörselskadade barn och elever i Sverige.

Vid insamling av statistik inom skolväsendet är det angeläget att beakta alla elever med påtaglig hörselnedsättning, oavsett hörselskadans grad och oavsett användning av hörapparat eller hörselimplantat. Vår bedömning är därför att självskattningsmättet behöver kompletteras med frågor om hjälpmedelsanvändning, för att inte missa delar av den heterogena elevgruppen med hörselnedsättning.

Gruppen hörselskadade och döva elever är en heterogen elevgrupp

HRF lämnar övergripande medskick om elevgruppen hörselskadade elever samt specifika synpunkter om utredningsförslaget 10.4, vilket berör självskattningsmättet.

Hörselskadade elever är en liten heterogen grupp av alla elever i Sverige. Olika delgrupper av hörselskadade barn är bland annat:

- **Barn med hörapparat.** Många hörselskadade barn använder hörapparat, har talat språk som förstaspråk och använder hörhjälpmedel som kompletterar hörapparater i olika situationer. Hörapparater ger dock aldrig fullgod hörsel.
- **Barn med hörselimplantat.** Det finns idag hörselskadade barn som använder hörselimplantat, Hörselimplantat återställer aldrig hörsel fullt ut. I regel medför ett hörselimplantat god taluppfattning för barn, men utan implantat är barnen döva eller har en grav hörselnedsättning. Det är vanligt att barn med hörselimplantat använder hörhjälpmedel som kompletterar hörselimplantatet i olika situationer.
- **Teckenspråkiga barn.** Det finns hörselskadade barn som är tvåspråkiga, vilket innebär att barnen kan växla mellan att kommunicera med svenskt talspråk och svenskt teckenspråk beroende på den kommunikativa situationen. Det finns också barn som har teckenspråk som sitt förstaspråk som föredrar teckenspråkiga miljöer framför att använda hörhjälpmedel i talspråkiga miljöer.
- **Hörselskadade barn som inte använder hörhjälpmedel.** Det är till exempel många barn med ensidig dövhet/ hörselnedsättning som inte använder hörapparater eller hörselimplantat.

Mot bakgrund av detta är det angeläget att undersöka förutsättningar och behov av åtgärder för olika delgrupper av hörselskadade barn och elever.

Att identifiera sig som ung och hörselskadad

Att identifiera sig som hörselskadad är inte självklart för barn och unga, eftersom det bygger på att barnet har insikt samt har accepterat sin hörselskada och dess kommunikativa konsekvenser.

Hörselskadade barn och elever är en relativt osynlig elevgrupp. Ofta märker inte omgivningen att barnet har en hörselnedsättning. Ibland inte heller barnet självt, eftersom barnet inte alltid är medveten om vad hen missar i sin kommunikation med andra.

Det förekommer också stigma kring hörselnedsättning. För barnet kan hörselskadan var förknippad med negativa attityder eller känslor av skuld och skam. Följden är att den en del barn försöker dölja sin hörselskada genom att exempelvis inte fråga om när hen missar vad som sägs.

Vår erfarenhet är att det många gånger är långt ifrån självklart att barn och unga ser hörselnedsättningen som en funktionsnedsättning eftersom stereotypen av funktionsnedsättning är omfattande avvikelser från sociala normer. Hörselskadade elever avviker inte tydligt från normativa föreställningar om hur elever förväntas se ut,

agera och fungera i sociala sammanhang, eftersom konsekvenser av en hörselnedsättning är situationsbundna och möjliga att dölja för sin omgivning. Många elever med hörselnedsättning anpassar sig med syfte att passa in i sitt sociala sammanhang med fullt hörande elever. Dessa faktum behöver beaktas vid insamling av statistik om elever med funktionsnedsättning.

Skolsituationen för hörselskadade elever

Majoriteten av alla hörselskadade elever går idag integrerat med fullt hörande elever i ordinarie grundskoleform i hemkommunen. I regel finns enbart en hörselskadad elev i klassen. Situationen för hörselskadade integrerade elever varierar beroende på ett flertal faktorer i skolmiljön. Exempelvis tillgång till hörselpedagogisk kompetens, hörhjälpmedel, anpassad gruppstorlek och ljudmiljöanpassningar, vilket behöver beaktas vid insamling av statistiken och inom ramen för forskningsprojekt om olika elevgrupper med funktionsnedsättning.

Det finns så kallade "hörselklasser" i kommunal regi i ett begränsat antal kommuner där utbildningen ges utifrån grundskolans läroplan, men utbildningen är utformad utifrån hörselskadade elevers behov. Hörselskadade elever finns också inom specialskolan för döva och hörselskadade och inom anpassad grundskola i kommunal regi. När det gäller gymnasial utbildning finns också anpassade skolformer för hörselskadade, både "hörselklasser" i storstadskommuner och ett riksgymnasium för döva och hörselskadade i Örebro. Vi anser att det är motiverat att elevens skolform synliggörs i statistiken eftersom det är en påverkande faktor vid analys och uppföljning av statistiken.

Utredningsförslag 10.4 - Ett standardiserat mått för att identifiera barn och elever med funktionsnedsättning i skolväsendet

HRF tillstyrker förslaget att ett självskattningsmått för barn och unga arbetas fram. Dock anser vi att frågeställningen kopplat till hörsel behöver förändras för att bättre fånga upp gruppen hörselskadade barn och elever.

WG-SS måttet är inte ändamålsenligt

Vår bedömning är att WG-SS-måttet bygger på frågeställningar som inte är ändamålsenliga. Med nuvarande formulering missas delar av den heterogena gruppen hörselskadade barn och elever, vilket leder till bristande förutsättningar för insamling av tillförlitlig statistik. HRF anser att måttet WG-SS är missvisande när det gäller definition av hörselnedsättning, då nuvarande frågeställningen endast frågar efter hur individen hör med hörapparat. Alla barn som använder hörapparat har ju en konstaterad hörselnedsättning och hur individen hör med hörapparater är irrelevant när det gäller definition av hörselnedsättning. Vi anser även att denna definition blir missvisande eftersom den inte fångar upp elever som har svårigheter att höra, men som inte använder hörapparat eller hörselimplantat, exempelvis elever med dövhet eller ensidig dövhet/hörselnedsättning.

Förändra frågeställningen för identifiering av elever med hörselnedsättning

Vi bedömer att frågeställningen bör revidera för att bli kontextbunden. Hörselskadade påverkas ofta i sin sociala interaktion under samtal med flera, om det är långa avstånd från ljudkällan eller i miljöer med mycket bakgrundsljud. I samtal med ett fåtal personer i lugna ljudmiljöer är det inte lika självklart att hörselnedsättningen påverkar den sociala interaktionen. Hörapparater ger heller fullgod hörsel, vilket innebär att förutsättningarna att uppfatta tal med hörapparat varierar beroende på individ och situation.

Vår bedömning är att en kontextbunden fråga ger bättre förutsättningar att identifiera gruppen barn och elever med en hörselnedsättning. Vi föreslår därför att frågeställningen revideras genom att sätta fokus på hur eleven hör i ett visst sammanhang, till exempel i ett samtal med flera. Frågeställningen blir tydligare för eleven genom att den görs kontextbunden och oberoende av individens eventuella användning av olika former av hörhjälpmedel.

Anpassningar av självskattningsmättet

Vi förutsätter att självskattningsmättet kommer att anpassas utifrån ålder, genom att exempelvis ha ett flertal tydligt situationsbundna frågor relaterat till olika kommunikativa situationer som berör skolmiljön för yngre elever.

Vi instämmer inte i utredningens resonemang huruvida en dikotom fråga om funktionsnedsättning kan vara ett sätt att anpassa WG-SS- måttet för barn och elever med funktionsnedsättning. Det är långt ifrån självklart att hörselskadade elever identifierar sig själva som hörselskadade eller som person med en funktionsnedsättning.

Vi bedömer att kompletterande frågor om användning av hörhjälpmedel, som hörapparater och hörselimplantat, har högre relevans för att identifiera gruppen hörselskadade barn och elever. Vi anser vidare att frågor om dövhet eller ensidig dövhet/hörselnedsättning är relevanta i syfte att fånga elevgrupper med hörselskada som inte använder hörhjälpmedel.

Vänliga hälsningar



Mattias Lundekvam
generalsekreterare, HRF